

**Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 22 hallituksen esityksen johdosta laiksi kuulovammaisten ja näkövammaisten kouluis-
ta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunta on päätöspöytäkirjan ottein 26 päivältä syyskuuta 1985 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen n:o 141.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina apulaisosastopäällikkö Jukka Sarjala ja vanhempi hallitussihteeri Zoe Pohjanvirta opetusministeriöstä, budjettineuvos Heikki Seppälä valtiovarainministeriöstä, toimistopäällikkö Elias Niskanen kouluhallituksesta, osastopäällikkö Raimo Miettinen sosiaalihallituksesta, ylitarkastaja Seppo Eräkanto lääkintöhallituksesta, apulaisosastopäällikkö Esko Toivonen Suomen Kunnallisliitosta, opetusasiain sihteeri Taina Jussila Suomen Kaupunkiliitosta, jaostopäällikkö Margareta Nygård Finlands svenska kommunförbundista, johtaja Antti Simojoki Lohipadon erityiskoulusta, johtaja Kaarina Leskinen Mäntykankaan erityiskoulusta, rehtori Pertti Taittonen Jyväskylän kuulovikaisten koulusta, rehtori Veli Leppänen Jyväskylän näkövammaisten koulusta, Lapsi-invalidiiden koulusäätiön hallituksen puheenjohtaja valtiotieteen maisteri Asko Rätty ja johtaja Anja Hytönen Ruskeasuon koulusta, puheenjohtaja Lea Malinen Kuurojen ja Sokeain Opettajien Liitosta, puheenjohtaja Eila Ollikainen ja varapuheenjohtaja Erkki Saari Nuorisolaitosten toimihenkilöt ry:stä, puheenjohtaja Matti Rekki Suomen erityiskasvatuksen liitosta ja lastenneurologi Anna-Kaarina Kallio Samfundet Folkhälsanista.

Hallituksen esitys

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että valtion ylläpitämät liikuntavammaisille tarkoitetut vammaisten lasten erityiskoulut siirrettäisiin opetushallinnon alaisuuteen. Lisäksi tehtäisiin mahdolliseksi yksityisen liikuntavammaisten koulun siirtäminen valtiolle.

Ehdotettu uudistus toteutettaisiin laajentamalla kuulovammaisten ja näkövammaisten kouluis-

ta annetun lain soveltamisalaa myös liikuntavammaisten lasten erityiskouluja koskevaksi. Ehdotuksen mukaan myös liikuntavammaisten koulut olisivat 11-vuotisia. Liikuntavammaisten koulujen oppilaaksiottaminen ja muu koulutoiminta järjestettäisiin yhdenmukaiseksi kuulo- ja näkövammaisten koulujen kanssa.

Opetuksen yhteydessä oppilaalle annettava ilmainen sosiaalinen ja lääkinnällinen kuntoutus siirrettäisiin oppilaan kokonaiskuntoutukseen liittyvänä opetushallinnon alaisuuteen siten, että se koskisi kaikkia laissa tarkoitettuja kouluja. Koulujen yleinen johto ja valvonta kuuluisi kouluhallitukselle, lääkinnällinen kuntoutus ja terveydenhuolto lääkintöhallitukselle ja sosiaalinen kuntoutus sosiaalihallitukselle. Näille keskusvirastoille säädettäisiin yhteistyövelvoite.

Ehdotuksen mukaan kouluissa voitaisiin järjestää yhden vuoden kestävää lisäopetusta peruskoulun oppimäärän suorittaneille vastaavasti kuin peruskouluissa. Lisäksi kouluille säädettäisiin erityinen velvollisuus huolehtia erityisopetusta saaneista oppilaistaan.

Ehdotuksen mukaan oppilaiden kotikunnat veloitettaisiin osallistumaan kaikkien vammaisten koulujen kustannuksiin.

Laki, joka liittyy vuoden 1986 tulo- ja menoarvioesitykseen, on tarkoitus saattaa voimaan 1 päivänä elokuuta 1986.

Valiokunnan kannanotot

Hallituksen esityksen perusteluiden ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää hallituksen esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Näin ollen valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Hallinnonalan siirto. Valtion ylläpitämien liikuntavammaisten lasten erityiskoulujen siirtämi-

nen kouluhallituksen alaisuuteen ja liikuntavammaisille tarkoitettuja kouluja koskevan lainsäädännön yhtenäistäminen kuulo- ja näkövammaisten lasten erityiskouluja koskevan lainsäädännön kanssa on valiokunnan mielestä perusteltua.

Kotikuntien maksuvelvollisuus. Tähän saakka valtio on vastannut kaikista kuulo-, näkö- ja liikuntavammaisten lasten erityiskouluista aiheutuvista kustannuksista. Lakiehdotuksessa oppilaiden kotikunnat veloitetaan nyt suorittamaan valtiolle laissa tarkoitettua erityiskoulun varsinaisesta oppilaasta korvaus, joka olisi 14 prosenttia asianomaisen erityiskoulun oppilasta kohti laskeutusta käyttökustannuksista.

Kuntien tasapuolisen kohtelun periaatteen mukaista on, että kaikki kunnat osallistuvat peruskouluikäisten koulutuksen kustannuksiin myös vammaisten lasten osalta koulun ylläpitäjästä riippumatta.

Kotikunnan korvausperuste on pyritty määrittelemään kunnan peruskoulun erityisopetuksesta aiheutuvien menojen mukaisesti niin, että vammaisen kouluun sijoittautuminen määräytyisi tarpeen eikä kunnan kustannusosuuden perusteella. Useissa valiokunnan saamissa asiantuntijalausunnoissa on kuitenkin arveltu, että toteutuessaan säännös aiheuttaa vakavia haittoja vammaisten koulutukselle ja sen kehittämiselle, koska taloudelliset tekijät saattavat vaikuttaa vammaisten lasten koulusijoituspäätöksiin enemmän kuin pedagogiset ja muut perusteet.

Tämän vuoksi valiokunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä,

- että kunnat ja vammaisten lasten perheet saavat riittävästi tietoa eri koulutusmahdollisuuksista ja vammaisten lasten erityistarpeista koulusijoituspäätöksen tekemiseksi,

- että vammaisten lasten eri kouluihin sijoittumisen tarkoituksenmukaisuutta seurataan ja

- että säännöksiä tarkistetaan, mikäli epäkohtia ilmenee.

Ruotsinkielisten liikuntavammaisten lasten opetus. Valiokunta kiinnittää vakavaa huomiota siihen, että ruotsinkielisten liikuntavammaisten lasten peruskouluopetus, jonka Samfundet Folkhälsan on aikaisemmin hoitanut, on sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain (ns. Valtava-lainsäädännön) voimaantumisen jälkeen järjestämättä. Valiokunta korostaa, että myös näiden lasten koulunkäynti on hoidettava asianmukaisella tavalla.

Opettajien palvelussuhteen ehtojen yhtenäistäminen. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan tarkoituksena on saattaa liikuntavammais-

ten koulujen koulutoiminta yhdenmukaiseen asemaan kuulovammaisten ja näkövammaisten koulujen kanssa. Valiokunta toteaa, ettei yhtenäistämistä ole ulotettu eri opettajaryhmien virkasuhteen ehtoihin eikä eläkeikään.

Valiokunnalle esitetyn selvityksen mukaan lain piiriin tulevien koulujen opettajien virka- ja palvelussuhteiden ehdot ovat varsin kirjavat ja epäyhtenäiset, vaikka työ on yhtä vaativaa ja raskasta. Myös eläkeiät vaihtelevat huomattavasti, liikuntavammaisten lasten koulujen opettajien eläkeikä on 63 vuotta ja kuulo- ja näkövammaiskoulujen opettajien eläkeikä 58 vuotta. Peruskoulun luokanopettajien eläkeikä on 60 vuotta, kun taas erityisopettajien eläkeikä on yleensä 55 vuotta.

Valiokunnan mielestä on välttämätöntä, että kuulovammaisten, näkövammaisten ja liikuntavammaisten koulujen opettajien palvelussuhteen ehdot yhtenäistetään mahdollisimman pian niin, että ne vastaavat peruskoulun erityisopettajan virkaehtoja. Lisäksi valiokunta edellyttää hallituksen huolehtivan pikaisesti siitä, että kuulovammaisten, näkövammaisten ja liikuntavammaisten koulujen opettajien eläkeikä yhtenäistään alentamalla kaikkien eläkeikä 55 vuoteen.

Yksityiskohtaiset huomautukset

1 §. Pykälän 1 momentin mukaan koulujen tehtävänä on peruskouluopetuksen järjestäminen oppivelvollisille kuulovammaisille, näkövammaisille ja liikuntavammaisille. Peruskoululain 32 §:n nojalla oppivelvollisuus aika on pidennetty ja siihen kuuluu 9-vuotisen peruskoulun lisäksi 2-vuotinen esikoulu. Kouluissa toteutetaan peruskoulun kasvatus- ja opetustavoitteita sekä samalla edistetään oppilaan kokonaiskuntoutusta.

Edellä sanotun lisäksi varsinkin liikuntavammaisten kouluissa kuntoutuksen järjestäminen myös alle kouluikäisille ja peruskoulunsa jo päättäneille on oleellinen ja tärkeä osa koulun toimintaa. Kuntoutuksen merkityksellisyyden vuoksi valiokunta katsoo, että lakiehdotuksen 17 §:n 6 kohdassa olevan säännöksen lisäksi tästä toiminnasta on mainittava lain 1 luvussa, jossa on määritelty koulun tehtävät ja rakenne. Valiokunta ehdottaa tätä koskevan virkkeen lisäämistä 1 §:n 1 momenttiin.

5 §. Valiokunnan mielestä on asianmukaista, että johtokuntaa nimitettäessä huolehditaan siitä, että johtokunnassa on myös koulun sijaintikunnan edustaja.

14 § (uusi). Valtion vuoden 1986 tulo- ja menoarvioesityksessä on ehdotettu uudentyypin opettajan viran, ohjaavan opettajan viran, perustamista sekä Jyväskylän kuulovikaisten kouluun että Jyväskylän näkövammaisten kouluun. Tätä virkatyyppiä koskeva maininta on kuitenkin erehdyksessä jäänyt pois lakiehdotuksesta. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että 14 §:ään tehtäisiin tässä yhteydessä teknisuonteinen korjaus lisäämällä 1 momenttiin ohjaajan opettajan viran.

17 §. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että koulut tarvitsevat riittävät resurssit pykälän 1 kohdassa mainitun opetusmenetelmien ja oppimateriaalien kehittämismahdollisuuden toteuttamiseksi.

Pykälän 2 kohdan osalta valiokunta pitää tärkeänä, että peruskoulussa ja lukiossa opiskelevien kuulovammaisten, näkövammaisten ja liikuntavammaisten oppilaiden opettajille annetaan monipuolinen ja riittävä koulutus tällaisten oppilaiden ohjaamiseen.

Valiokunta ehdottaa, että pykälän 3 kohdasta poistettaisiin lahjakkuusvaatimus lukio-opetuksen järjestämisen edellytyksistä, koska oppilaiden suoritustaso tulee todetuksi oppilasarvostelulla ja erillisillä lähtötesteillä.

17 a §. Pykälän säännöksissä on soviteltu yhden useampien eri lakien maksuperusteita. Perusteluiden oikeellisuudesta ja vakuuttavuudesta huolimatta lopputulos vaikuttaa monimutkaiselta. Edellä yleisperusteluissa lausutun lisäksi valiokunta pitää tärkeänä, että uuden maksusjärjestelmän käynnistämisaikana kouluille annetaan selkeät ohjeet niin, että laskutus muodostuu yhtenäiseksi eri kunnissa. Järjestelmän toimivuutta on seurattava tarkoin ja säännöksiä muutettava, mikäli siihen ilmenee aihetta.

Edellä olevan perusteella valiokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

kuulovammaisten ja näkövammaisten kouluista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kuulovammaisten ja näkövammaisten kouluista 27 päivänä toukokuuta 1983 annetun lain (481/83) nimike, 1, 4 ja 5 §, 10 §:n 1 ja 3 momentti, 12 ja 13 §, 14 §:n 1 momentti ja 17 § sekä

lisätään 2 §:ään uusi 2 momentti, 3 §:ään uusi 2 ja 3 momentti ja 15 §:ään uusi 2 momentti sekä lakiin uusi 17 a ja 17 b § seuraavasti:

Laki

kuulovammaisten ja näkövammaisten sekä liikuntavammaisten kouluista

1 §

Valtion perustaa ja ylläpitää erityiskouluja peruskouluopetuksen järjestämiseksi oppivelvollisuusikäisille kuulovammaisille ja näkövammaisille sekä liikuntavammaisille. Kouluissa voidaan myös antaa kuntoutusta alle oppivelvollisuusikäisille ja peruskoulunsa päättäneille tässä laissa tarkoitettuihin vammaisille.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

2—5, 10, 12 ja 13 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

14 § (uusi)

Koulussa voi olla rehtorin, apulaisrehtorin, oppilaskodinjohtajan ja opettajan virkoja sekä

vahtimestarin, laitoshuoneen, talonmies-lämmittäjän, talonmiehen, lämmittäjän, emännän ja lastenhoitajan toimia. Opettajavirkoja ovat ohjaavan opettajan, erityisluokanopettajan, esiasteen erityisluokanopettajan, erityisopettajan ja apuopettajan virat.

15 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

17 §

Opetusministeriö voi määrätä, että yhden tai useamman koulun tehtävänä on tässä laissa säädettyjen tehtävien lisäksi ja siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään:

(1 ja 2 kohta kuten hallituksen esityksessä)
 3) järjestää lukion oppimäärän suorittamista edistävää opetusta kuulovammaisten koulussa olleille oppilaille, (*poist.*) joilla on riittävä kielellinen kehitystaso;
 (4—6 kohta kuten hallituksen esityksessä)

17 a ja 17 b §
 (Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulosäännös
 (Kuten hallituksen esityksessä)

Helsingissä 3 päivänä joulukuuta 1985

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Astala, varapuheenjohtaja Holvitie ja jäsenet Ala-Kapee,

von Bell, Eskelinen, Hellström, Hirvelä, Isohoo-kana-Asunmaa, Jaakonsaari, Kalliomäki, Ronkainen, Roos, Tiuri, Uosukainen ja Vihriälä.

Vastalauseita

I

Lakiehdotuksen 1 §:n mukaan vammaisten lasten koulut ovat valtion ylläpitämiä oppilaitoksia, kuten ne ovat tähänkin saakka pääosin olleet. Mielestämme valtion tulee jatkossakin täysimääräisesti vastata ylläpitämiensä oppilaitosten kaikista kustannuksista. Näin ollen emme voi hyväksyä lakiehdotuksen 17 a §:ää ja ehdotammekin sen poistamista.

Jos kunnat kuitenkin velvoitetaan tällä lainmuutoksella osallistumaan vammaisista oppilaitaan aiheutuviin käyttökustannuksiin (14 %), kuten valiokunnan mietinnössä ehdotetaan, on tämä kustannusten siirto kunnille kompensoitava muuta kautta. Paheksomme sitä, että näin pian koululakien uudistamisen jälkeen esitetään periaatteellisia valtion ja kuntien väliseen kustannustenjakoon vaikuttavia perustelemattomia muutoksia.

Muutoinkin on todettavissa, että maksuperusteet määrittelevä 17 a § on erittäin monimutkainen ja sekava. Kunta ei voi koskaan esimerkiksi budjettia laatiessaan tietää, mikä tulee olemaan lopullinen maksuosuus.

Lakiehdotuksen 5 §:n mukaan kouluilla on johtokunta alaikäisine oppilasjäsenineen samoin kuin peruskoulussa. Lakiin liittyvän asetusluonnoksen 2 §:n mukaan johtokunnan toimivaltaan kuuluu asioita, joiden käsittelyssä on noudatettava salassapitovelvollisuutta. Mielestämme johtokunnan oppilasjäsenten tulisi saada osallistua kokouksiin vain käsiteltäessä peruskouluasetuksen 3 §:n mukaisia johtokunnalle kuuluvia asioita.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

kuulovammaisten ja näkövammaisten koulusta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kuulovammaisten ja näkövammaisten kouluista 27 päivänä toukokuuta 1983 annetun lain (481/83) nimike, 1, 4 ja 5 §, 10 §:n 1 ja 3 momentti, 12 ja 13 §, 14 §:n 1 momentti ja 17 § sekä *lisätään* 2 §:ään uusi 2 momentti, 3 §:ään uusi 2 ja 3 momentti ja 15 §:ään uusi 2 momentti sekä lakiin uusi 17 a (*poist.*) § seuraavasti:

Laki

kuulovammaisten ja näkövammaisten sekä liikuntavammaisten kouluista

1—4 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

5 §

Koulussa on johtokunta, johon kouluhallitus valitsee neljäksi vuodeksi kerrallaan kuusi jäsentä, joista vähintään kolmen on oltava oppilaiden huoltajia. Lisäksi kouluhallitus valitsee vastaavaksi ajaksi yhden jäsenen koulun opettajakunnan keskuudestaan ehdottamista henkilöistä ja yhden jäsenen koulun muun henkilökunnan keskuudestaan ehdottamista henkilöistä. Koulussa, jossa on peruskoulun yläasteen vuosiluokan oppilaita, kuuluu johtokuntaan kaksi näiden oppilaiden keskuudestaan lukuvuodeksi kerrallaan valitsemaa jäsentä (*poist.*). Jäsenille on valittava henkilökohtaiset varajäsenet.

Oppilasjäsenillä on johtokunnan kokouksissa puhevalta, mutta ei äänioikeutta, eivätkä he saa osallistua salassapitoa edellyttävien asioiden käsittelyyn.

10, 12—15 ja 17 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

17 a §

(*Poist.*)

17 a §

(Kuten 17 b § valiokunnan mietinnössä)

Voimaantulosäännös

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 3 päivänä joulukuuta 1985

Tapio Holvitie

Riitta Uosukainen

Martti Tiuri

II

Tähän saakka valtio on vastannut kaikista kuulo-, näkö- ja liikuntavammaisten lasten erityiskouluista aiheutuvista kustannuksista. Nyt käsiteltävänä olevassa lakiehdotuksessa ehdotetaan, että oppilaiden kotikunnat velvoitettaisiin suorittamaan valtiolle laissa tarkoitetun erityiskoulun oppilaasta korvaus, joka olisi 14 prosenttia asianomaisen erityiskoulun oppilasta kohti lasketuista käyttökustannuksista. Useissa valiokunnan saamista asiantuntijalausunnoissa on arveltu, että

toteutuessaan säännös aiheuttaa vakavia haittoja vammaisten koulutukselle ja koulutuksen kehittämiselle, koska vammaisten lasten koulusijoituspäätöksiin saattavat taloudelliset tekijät vaikuttaa enemmän kuin pedagogiset perusteet.

Lakiesityksen mukaan vammaisten lasten koulut ovat valtion ylläpitämiä oppilaitoksia, kuten ne ovat pääosin olleet tähänkin asti. Katsomme, että valtion tulee jatkossakin täysimääräisesti vastata ylläpitämiensä oppilaitosten kaikista kustan-

nuksista. Näin ollen emme hyväksy lakiehdotuksen 17 a §:ää ja ehdotamme sen poistamista.

Jos kunnat tällä lainmuutoksella velvoitetaan osallistumaan oppilaista aiheutuviin käyttökustannuksiin, tulisi tämä kustannusten siirto kunnille kompensoida muuta kautta. Ei ole oikein, että näin pian koululakien uudistamisen jälkeen esitetään periaatteellisia valtion ja kuntien väliseen kustannustenjakoon vaikuttavia muutosesi-

tyksiä. Muutoinkin on todettavissa, että maksuperusteet määrittävä lakiehdotuksen 17 a § on erittäin monimutkainen ja sekava.

Ehdotammekin,

että valiokunnan mietintöön sisältyvä lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluva-
na:

Laki

kuulovammaisten ja näkövammaisten kouluista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kuulovammaisten ja näkövammaisten kouluista 27 päivänä toukokuuta 1983 annetun lain (481/83) nimike, 1, 4 ja 5 §, 10 §:n 1 ja 3 momentti, 12 ja 13 §, 14 §:n 1 momentti ja 17 § sekä *lisätään* 2 §:ään uusi 2 momentti, 3 §:ään uusi 2 ja 3 momentti ja 15 §:ään uusi 2 momentti sekä lakiin uusi 17 a (*poist.*) § seuraavasti:

Laki

kuulovammaisten ja näkövammaisten sekä liikuntavammaisten kouluista

1—5, 10, 12—15 ja 17 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

17 a §
(*Poist.*)

17 a §
(Kuten valiokunnan mietinnön 17 b §)

Voimaantulosäännös
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 3 päivänä joulukuuta 1985

Heli Astala

Inger Hirvelä